ІСТОРИЧНІ НАУКИ

УДК 94(477.7=411.16)"1917"

А. Д. Алфьоров

ЄВРЕЙСЬКА ЕТНІЧНА СПІЛЬНОТА ПІВДНЯ УКРАЇНИ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 р.

У статті розглянуті особливості соціального та політичного становища єврейської національної меншини у подіях Української революції в Південноукраїнському регіоні. Охарактеризована позиція єврейських політичних партій після Лютневої революції 1917 р. та їхнє ставлення до Тимчасового уряду та Центральної Ради. Висвітлена діяльність єврейських партій та об'єднань у процесах Української революції та напрямки створення сприятливих умов для розбудови українсько-єврейських відносин.

Ключові слова: етнічні спільноти, єврейські політичні партії, Південь України, визвольні змагання, Центральна Рада, Українська революція.

DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-28-29-9-19

Населення України з найдавніших часів відзначалося поліетнічним складом. Поруч із українцями мешкали й представники низки інших етнічних спільнот, які різнилися походженням, мовою, культурою, традиціями, звичаями, конфесійною приналежністю, рівнем політичного розвитку, ступенем етнічної самоорганізації тощо. У складі населення України їх частка та їх абсолютна кількість ніколи не були постійними. Особливого значення набув 1917р., коли в процесі розпаду Російської імперії почала утворюватися Українська держава. Становлення Півдня України як частини української території мало свої політичні, економічні, соціокультурні та етнічні особливості.

Питання нацменшин, стосунків між ними та корінним населенням, питання їхнього статусу і на початку ХХ ст., і впродовж наступних десятирічь були одними із провідних і складних проблем влаштування українського життя, відродження української державності, розвитку культури в Україні. Національна різноманітність населення України – одна із суттєвих особливостей її історії, і своїм корінням вона сягає давніх часів. Дослідження революційних подій 1917-1921 років, становлення до них національних меншин продовжує бути актуальним і на теперішній час. У подіях пов'язаних із політичною та соціальною історією українського єврейства потребують вивчення питання виникнення та розвитку єврейських громадських рухів на Півдні України у часи Української революції.

Наукові дослідження з проблем національних меншин на теренах України започатковані безпосередніми сучасниками тих бурхливих подій, зокрема в 1919 р. виходять у світ роботи щодо участі єврейського народу в суспільно-політичних трансформаціях початку ХХ ст. авторів І. Берліна «Історичні долі єврейського народу на території російської держави» (Берлін, 1919) та С. Дубнова «Новітня історія єврейського народу» (Дубнов,

2002). Типовим для контенту низки тогочасних наукових досліджень було уявлення єврейської меншини як найбільш просунутої у вищих ланках суспільного і політичного життя. Один із найвизначніших представників Директорії В. Винниченко, характеризуючи події 1918-1919 рр., звертав увагу на демократичний характер суспільно-політичних змін в Україні. У праці «Відродження нації» він відзначав, що Україна, здобувши національну волю, буде сприяти вільному розвитку інших національностей, які проживають в Україні (Винниченко, 2008).

Цим подіям також присвячені роботи сучасних дослідників, які вивчали етнонаціональний склад населення України. Історія єврейської національної меншини в Україні висвітлюється в монографіях таких відомих вчених як: О.Л. Копиленко (Копиленко, 1992), І. Маор (Маор, 1977), О.Я. Найман (Найман, 1998b), С. Орлянський (Орлянський, 2000). У працях українських дослідників ретельно досліджено місце єврейської національної меншини, а саме в роботах О. Наймана в період 1917-1925 рр. (Найман, 1998a) і УНР (Найман, 1998b), та В. Гвоздика, охарактеризовано роль євреїв у південноукраїнському регіоні в добу Центральної Ради (Гвоздик, 2004). Проблемам етнополітики Центральної Ради та Директорії УНР присвячено наукову розвідку В. Солдатенка (Солдатенко, 1999). У праці «Деміурги революції: нарис партійної історії України 1917-1920 рр.» В.Ф. Солдатенко розкрив особливості поглядів на національне питання низки політичних партій, які на той час функціонували в Україні. Місце і роль національних меншин у південноукраїнських землях розглянуто в статтях Г. Ф. Турченко (Турченко, 2005; Турченко та Турченко, 2003). С. Дубнов вперше дослідив соціально-економічне становище єврейських общин в рамках їхнього культурного та релігійного життя (Дубнов, 2002). Н. Лазарович у роботі «Національні меншини України наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.: освітній контекст» на прикладі єврейського етносу проаналізував основні тенденції розвитку освіти національних меншин в Україні на початку ХХ ст., визначив вплив імперської політики на стан освіченості українського населення (Лазарович та Лазарович, 2019).

Т.М. Макаренко у праці «Політика Української центральної ради щодо національних меншин (березень 1917 – квітень 1918 рр.)» (Макаренко, 2008), зобразив процес формування політики Центральної Ради щодо національних меншин, дослідив проблеми, які були пов'язані із представництвом національних меншин у Центральній Раді. Також він прослідкував процес утворення органів самоврядування національних меншин таких як Національний союз та Єврейська Громадська Рада. У цій праці науковець охарактеризував нормативно-правову базу формування органів самоврядування та визначив основні тенденції їх розвитку.

Можна сказати, що наразі існує невелика кількість публікацій, присвячених саме історії єврейської національної меншини на Півдні України.

Варто звернути увагу на те, що євреї завжди мали високий рівень етнічної самосвідомості. Традиційним для них було усвідомлення своєї національної самобутності, прагнення зберегти свою культуру, традиції, звичаї, власний «світ» від впливу навколишнього середовища.

Мета статті – визначення основних напрямків участі єврейської меншини на Півдні України у період Української революції у сфері політичних та історичних змін, усвідомлення ролі та місця представників єврейської спільноти в процесі державотворення України.

На думку дослідника О.О. Рафальського перед початком та в ході Української революції сформувалося два ключових підходи стосовно національного питання, а отже і до статусу етнічних меншин: державницький національно-демократичний та більшовицький (Рафальський, 2000, с.19).

В сучасних умовах етнополітичного розвитку України важливе місце посідають історичні проблеми державотворення та боротьби за незалежність. Осмислення доробку наукового чи мемуарного характеру того періоду дозволяє не лише узагальнити причини поразки Української революції, але й зрозуміти сучасні закономірності розвитку подій.

Більшість законів, що стосувалися життя євреїв у Російській імперії обмежувало їх загальнолюдські права та економічні можливості. Це сприяло формуванню в єврейському середовищі національного та революційного руху. Така державна політика мала антисемітську направленість та була спрямована на вирішення єврейського питання шляхом знищення етнічної приналежності та злиття євреїв з місцевим населенням (Доценко, 2014, с.392-393).

Напередодні української революції в Російській імперії мешкало приблизно 4 млн. євреїв, що становило понад 3% від усього населення. Загалом на Півдні України знаходилось 38 єврейських колоній (приблизно 42 тис. осіб). Із них в межах Катеринославської губернії налічувалось 17 колоній (10 розташовувались на території Олександрійського повіту і 7 – Маріупольського) (Гвоздик, 2005, с.80).

Слід зазначити, що у громадському житті на українських землях євреї займали значне місце. Більша частина єврейської громади була зайнята в торгівлі – 48%. Єврейське населення яке було зайнято торгівлею було дуже неоднорідним у майновому відношенні. Поряд із заможними купцями, основну масу торговців становили дрібні крамарі, які мали мізерний прибуток. Обробкою продуктів займалося – 32%, на державній службі було зайнято 17,5%, в сільському господарстві – 2,5 % (Кальян, 2011, с.318).

Лютнева революція 1917 р. принесла багато змін, які призвели до небувалого підйому у розвитку єврейської культури. Євреї почали приймати активну участь у суспільному та політичному житті країни. Неабияке значення у цьому сенсі мав декрет Тимчасового уряду, який скасував так звану «смугу осілості», таким чином ліквідувалися обмеження щодо єврейського населення за національними ознаками. З цього часу могли євреї мали можливість обирати місце проживання, скасовувалися обмеження стосовно вибору професій, відсоткової норми вступу до вищих навчальних закладів.

Єврейське населення південноукраїнського регіону зустріло лютневу революцію із захопленням. У своїй телеграмі до Києва, Голова об'єднання єврейських організацій Одеси надсилав братський привіт з нагоди розкріпачення єврейського народу та вітав руську демократію (Найман, 1998а, с.44). Єврейське населення Півдня України очікувало від Тимчасового уряду зняття обмежень на вільне проживання та зміни «в галузі торгівлі та промисловості» представників єврейської національності. На сторінках місцевої преси ці питання активно обговорювалися (Родной край, 1917).

Євреї, які не один вік були пригноблені Російською імперією, виявили прихильність Центральної Раді тому, що вона пропонувала їм рівні права, не вимагаючи при цьому асиміляції. Єврейські партії разом з українськими партіями підтримали Українську революцію та виявили свою готовність взяти участь у процесі створення Української держави. Ці дії були підтримані всіма єврейськими партіями, незважаючи на існуючі між ними на той час протиріччя (Найман, 1998а, с.52).

Перемога революції у лютому 1917 року в Петрограді відкрила широкі можливості для вирішення національного питання як в Росії, так і в Україні. Центральна Рада та її голова М. Грушевський вперше в українській історії створили чітку програму забезпечення рівності всіх націй і народностей УНР, задоволення культурно-національних, релігійних та інших потреб національних меншин та започаткували правові основи демократичної національної політики.

М.С. Грушевський чудово розумів багатонаціональність складу населення України і зазначав, що українці з величезною повагою будуть ставитись до представників будь-якої національності. У своїй книзі «Хто такі українці і чого вони хочуть» він стверджував, що українці зможуть знайти спільну мову з усіма національностями, які проживали на території України. Він вважав що з ними українці будуть намагатись впорядкувати нове життя таким чином, щоб воно стало зручним та прийнятним не лише для українців, але і для всіх тих інших національних меншин, які історично населяли територію України та теж прагнули стати її вільними громадянами та вірними синами поруч з українцями» (Грушевський, 1991).

Звертаючись до українського народу, Грушевський в статті «Народам України» зазначив що вірить у те, що представники національних меншостей України, зрозумівши свій стан позитивно сприймуть політику української влади, та тим самим посилять її позиції у боротьбі за права національних меншостей. Все це приведе до того, що будуть забезпечені права національних меншостей. Всім народностям України буде надано представництво в автономних органах. У тих округах де народності становлять повний національний мінімум буде використовуватися їх рідна мова для зносин з урядом та органами самоврядування» (Устименко, 2009).

Центральна Рада, розбудовуючи державну етнічну політику в Україні, мала мету надати права на суверенний розвиток не тільки українському народу, але й іншим поневоленим царизмом національним спільнотам, які проживали на Півдні України. М. Грушевський зазначав, що усі переваги національного життя, котрі необхідно було отримати Україні для свого народу, не повинні обмежувати права інших народностей та стримувати їх прагнення до вільного розвитку своєї національної і культурної свободи.

У цей історичний період відзначається значне покращення по відношенню до єврейського населення. Так під час демонстрації, яку влаштували єврейські організації у Києві, на балконі будинку Центральної Ради було розгорнуто прапор з магендовидом. Керівники українських організацій вітали єврейську демонстрацію.

Першим універсалом 10 червня було створено Генеральний Секретаріат, який на території 12-ти українських губерній, повинен був виконувати урядові функції. У Малій Раді та Генеральному Секретаріаті що налічували 85 членів були безпосередньо представлені національні меншини, серед яких євреї одержали п'ять місць. Єврейські партії, які увійшли до складу Ради це Палей-Ціон, Фольккопартей, Фарейнігте, Бунд, Сіоністи. У найважливіші законодавчі акти, Керівництво Центральної Ради також намагалось впровадити принципи автономії та федерації.

Одним з найважливіших кроків УЦР, який було спрямовано на забезпечення міжнаціонального взаєморозуміння, було включення 28 липня 1917 р. до складу Генерального Секретаріату виконавчого органу, який підпорядковувався УЦР, представників трьох найчисленніших національних меншин – росіян, поляків та євреїв як заступників генерального секретаря національних справ. Крім того передбачалося, що всі розпорядження Генерального Секретаріату, які стосуватимуться внутрішнього життя та прав національних меншин, будуть видаватися тільки після їх підписання відповідними

заступниками генерального секретаря з національних справ. Головними напрямками діяльності заступників генерального секретаря з національних справ було забезпечення захисту прав національних меншин в Україні та охорона їх внутрішнього національного життя. Мова йшла про їх захист від обмежень у своїх політичних та громадянських правах, створення належних умов задля роботи національних об'єднань та організацію нових структур для потреб національного життя.

20 листопада 1917 р. Центральною Радою був прийнятий III Універсал в якому національним меншостям України, які становили значну частину населення Російської держави надавалася право на національно-персональну автономію (Смолій, ред. 1996, с.399).

Врегульоване використання інших мов стало важливим досягненням у забезпеченні прав національних меншин. Згідно із статутом Генерального Секретаріату публікація правових актів повинна була здійснюватися російською, єврейською, польською мовами. Мовні права національних меншин також було враховано у виборчому законодавстві. Було надано право спілкуватися і вести діловодство мовою відповідної національної меншини (Смолій, ред. 1997, с.419).

Української Центральної Ради було прийнято Закон «Про національно-персональну автономію», який захищав права та інтереси єврейського населення та враховував їхнє правове становище в Російській імперії. 15 вересня 1917 року пройшов з'їзд народів, яким було ухвалено рішення, що будь-яка з національностей, яка заселяла Росію, мала своє власне право на національно-персональну автономію. Такий крок не мав аналогів в історії та став продовженням послідовної та цілеспрямованої політики України, спрямованої на задоволення інтересів національних меншин і досягнення міжнаціональної злагоди.

Етнічна політика Центральної Ради була поміркованою, демократичною і не призводила до міжетнічних конфліктів. Органи української влади не тільки визнавали права національних меншин, їхню громадянську, етнічну й віросповідну рівноправність, а й гарантували їм право на національно-культурну автономію та представництво в уряді, вважаючи це однією з головних умов демократизації національних взаємовідносин.

Міністерством єврейських справ було розроблено «Положення про єврейський Національний союз на Україні». Параграфи цього Положення визначали:

- підтримку мистецтва, забезпечення розвитку науки, та будь-яких форм духовної культури;
- надання постійно чи тимчасово всіх видів допомоги: матеріальної, продовольчої, житлової, медичної усім представникам єврейської національності;
- проведення статистичних досліджень національного життя;
- організацію роботи із фінансами та майном єврейського Національного союзу (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України).

Єврейські організації визнали Центральну Раду як законодавчий орган і брали участь у її роботі як рівні серед рівних. Це підкреслює В. Винниченко, описуючи перебіг української революції, та зазначає, що національні партії напроти протидіяли українському руху (Устименко, 2009).

В умовах революції 1917 р. надзвичайно активну політичну діяльність на Півдні України розгорнули євреї. Активній політичній діяльності єврейства у південноукраїнського регіону сприяла неоднорідна соціальна структура єврейської етнічної спільноти, переважне зосередження головної маси єврейського населення у великих містах та високий рівень його освіченості.

У Катеринославі 4-6 квітня 1917 р. мав місце з'їзд сіоністських організацій Катеринославської, Таврійської, та Подільської губерній. На з'їзд приїхало понад 64 делегатів, які брали участь в обговоренні майбутньої роботи в оновленому суспільстві. Було також прийнято резолюцію із основних питань розбудови національної школи та національно-територіальної автономії (Найман, 1998а, с.44).

На Півдні України потужно розвивався сіоністський рух. Центрами сіоністського руху в регіоні були Катеринослав, Миколаїв, Одеса, Херсон, Бердянськ, Мелітополь та ін. (Турченко, 2009, с.19).

Організації Соціалістичної єврейської робітничої партії (СЕРП), Сіоністсько-соціалістичної робітничої партії (ССРП), Єврейська соціал-демократична робітничка партія «Поалей-Ціон» («Робітники Сіону») поділяли ідеї як соціалізму так сіонізму.

На конференції СЕРП (соціалістична єврейська робітничка партія) яка пройшла у березні 1917 р. було прийнята резолюція у тексті якої проголошувалась ідея національно-політичної автономії. Серед основних завдань партії була організація єврейського робітничого класу та керівництво у його боротьбі за свої соціально-політичні, економічні, та національні інтереси відповідно до основних принципів соціалізму (Турченко. та Турченко, 2003, с.135-136). Саме ці завдання взяли за основу при складанні програми нової Об'єднаної єврейської соціалістичної робітничої партії, яка була заснована шляхом злиття СЕРП та ССРП в червні 1917 р.. Головним пунктом її програми стало забезпечення «національно-персональної автономії», що в свою чергу надавало право на самоврядування у питаннях, які стосувалися єврейської культури, а також охоплювала вирішення соціальних та інших аспектів національного життя (Смолій, ред. 1996).

Районна партійна конференція «Поалей-Ціон» відбулася у Катеринославі 1–4 липня 1917 р.. Міська організація «Поалей-Ціон» Катеринославу нараховувала у своєму складі близько до сотні осіб. В червні 1917 р. організаційний комітет звернувся до всіх партійних організацій у Катеринославській, Полтавській, Харківській та Таврійській губерніях та області Війська Донського з пропозицією направити на збори своїх делегатів з відповідними мандатами (Бюллетени Губернского Исполнительного Комитета общественных организаций, 1917). На конференцію прибули 20 делегатів, які були представниками більше ніж тисячі єврейських робітників від Катеринославської, Таврійської, Харківської губерній та Ростова-на-Дону. На конференції було прийнято рішення про створення районного комітету організації в Катеринославі до складу якого увійшли А. Крючков, А. Айзенберг та член ЦК партії З. Абрамович (Гвоздик, 2004, с.110).

Навесні 1917 р. осередки Соціалістичної єврейської робітничої партії і Сіоністсько-соціалістичної робітничої партії діяли в Катеринославі, Одесі, Верхньодніпровську Олександрівську.

Позиції партії «Цеірей – Ціон» («Молодий Сіон») були досить сильними в південноукраїнському регіоні. В Катеринославі діяла сіоністська молодіжна організація яка нараховувала до 300 осіб (Гвоздик, 2004, с.110).

До складу цього політичного об'єднання входили «соціалісти», більш помірковані «трудовики» та «демократи». «Демократи» намагалися залучити євреїв для утвердження сіоністських ідеалів та вважали, що ідеї соціалізму можуть створити перешкоди процесу сіонізації євреїв. Партія «Цеірей-Ціон» бачила сіонізм як всенародний і надкласовий рух, що ставив своєю основною метою утворення «політичного та національного центру в Палестині на надійних соціальних засадах» (Известия Еврейского районного комитета сионистской организации, 1917).

Районний комітет організації «Цеїрей-Ціон» діяв у Катеринославі в квітні 1917 р. До його складу входило близько 30 ланок у Катеринославській, Таврійській, Полтавській, і деякі райони Херсонської губернії. Лідером організації у Катеринославі був І. Певзнер (Гвоздик, 2005, с.43). З'їзд народної фракції «Цеїрей-Ціон» в Катеринославі відбувся 9-11 липня 1917 р. (Гвоздик, 2004, с.111).

Впродовж березня-травня 1917 р. під сіоністськими лозунгами розпочала свою активну політичну діяльність єврейська спільноти Маріуполя. Сіоністський рух в Маріуполі був організований членам відомого на той час Палестинського одеського комітету. 29 березня в молитовному будинку на Георгіївській вулиці вони скликали зібрання всіх маріупольських сіоністів (Мариупольская жизнь, 1917). Вже 12 квітня в будівлі синагоги було організовано засідання міського сіоністського комітету. 16 квітня Н. Дарій у стінах Маріупольської жіночої гімназії провів мітинг громадської організації єврейської соціал-демократичної робітничої партії «Поалей ціон» (Романцов, 2016, с.135).

2 грудня 1917 р. у будівлі театру Яковенка проходив мітинг сіоністів Маріуполя. Організатором зібрання був місцевий комітетом сіоністської партії. Як описують очевидці подій новина про обіцянку надати євреям Палестини зібрала багато людей різного віку. На мітингу виступили очільники місцевих сіоністських організацій, а саме Д.Ваклер, П.Завельський, І.Вакслер і також представники «Бунду» та «Поалей-Ціон» (Мариупольское слово, 1917).

Як можна побачити сіоністський рух потужно розвивався в південноукраїнському регіоні. Представники єврейської спільноти Півдня України брали активну участь в роботі як політичних організацій, так і громадських об'єднань. Ідеологічна платформа єврейських політичних партій різнилась, але вони прагнули до етнічного збереження в нових умовах існування. Загалом їх діяльність призвела до зростання національної свідомості єврейського населення. Протягом 1917 р. єврейське населення на Півдні України розгорнуло активну діяльність задля захисту своїх прав у галузі культури та освіти. В цілому, сіоністські організації підтримали Українську революцію, за часів правління Центральної Ради, змогли використати створені політичні умови та заявити про свої політичні та ідеологічні вимоги.

Бібліографічний список

- Берлин, И., 1919. *Исторические судьбы еврейского народа на территории Русского царства*. Петербург: Книгоиздательство «Еврейская Историческая Библиотека».
- Бюллетени Губернского Исполнительного Комитета общественных организаций*, 1917. Катеринослав, 20 июня.
- Винниченко, В., 2008. *Відродження нації (Історія української революції [липень 1917 р. – грудень 1919 р.])*. Київ: Книга Роду.
- Гвоздик, В.С., 2004. Формування партійно-політичних сил на півдні України (березень–серпень 1917 р.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*, XVIII, с.102-116.
- Гвоздик, В.С., 2005. Етнонаціональна ситуація на півдні України напередодні української революції. *Культурологічний вісник*, 14, с.78-84.
- Грушевський, М.С., 1991. *Хто такі українці і чого вони хочуть*. Київ: Товариство «Знання» України.

- Доценко, В., 2014. Російське законодавство щодо євреїв другої половини ХІХ – початку ХХ століття. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 6: Історичні науки*, 11, с.389-396.
- Дубнов, С.М., 2002. *Новейшая история еврейского народа от французской революции до наших дней : в 3-х т. Т.3: Эпоха антисемитской реакции и национального движения (1881-1914) с эпилогом (1914-1938)*. Москва: Мосты культуры.
- Известия Еврейского районного комитета сионистской организации*, 1917. Катеринослав, 15 июля.
- Кальян, С., 2011. Політика єврейської національної громади до проголошення незалежності в УНР. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*, 3, с.317-323.
- Копиленко, О.Л., 1992. «Сто днів» Центральної Ради. Київ: Україна.
- Лазарович, М.В. та Лазарович, Н.А., 2019. Національні меншини України наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.: освітній контекст. В: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. *Наука, освіта, суспільство: реалії, виклики, перспективи: Матеріали конференції*. Вінниця: Твори, с.67-69.
- Макаренко, Т.П., 2008. *Політика Української Центральної Ради щодо національних меншин (березень 1917 - квітень 1918 рр.)*. Кандидат наук. Дисертація. Бердянський державний педагогічний університет.
- Маор, И., 1977. *Сионистское движение в России*. Перевод с иврита О. Минц. Иерусалим: Библиотека-Алия.
- Мариупольская жизнь*, 1917. Мариуполь, 30 марта ;
- Мариупольское слово*, 1917. Мариуполь, 6 декабря.
- Найман, О., 1998b. Уроки державотворення: УНР і «єврейське питання». *Віче*, 5, с.120-128.
- Найман, О.Я., 1998a. *Єврейські партії та об'єднання України (1917–1925)*. Київ.
- Орлянський, В.С., 2000. *Євреї в Україні в 20–30-ті роки ХХ століття: соціальнополітичний аспект*. Запоріжжя: ЗДГУ.
- Рафальський, О.О., 2000. *Національні меншини України у ХХ столітті. Історіографічний нарис*. Київ: Поліус.
- Родной край*, 1917. Херсон, 8, 18 февраля.
- Романцов, В.М. 2016. Етнополітичні та етнокультурні процеси в Маріуполі на початку демократичної революції 1917 р. Історичні уроки для сучасності. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*, 16, с.131-138.
- Смолій, В.А., ред. 1996. *Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. у 2-х т. Т.1: 4 березня – 9 грудня 1917 р.* Київ: Наукова думка.
- Смолій, В.А., ред. 1997. *Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. у 2-х т. Т.2: 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р.* Київ: Наукова думка.
- Солдатенко, В.Ф., 1999. Українська революція і етнонаціональні відносини: проблеми дослідження. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*, 8, с.3-21.
- Турченко, Г.Ф., 2005. *Південна Україна на зламі епох (1914-1922)*. Запоріжжя: Просвіта.
- Турченко, Г.Ф., 2009. Запорізький край за доби Центральної Ради. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, XXV, с.7-21.
- Турченко, Ф. та Турченко, Г., 2003. *Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кінець ХІХ ст. – 1921 р.)*: історичні нариси. Київ: Генеза.

Устименко, В.М., 2009. Єврейські організації і партії у суспільно-політичному житті України за доби Центральної Ради. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 років*, 4, с.147-182.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 1854/1/17.

References

- Berlin, I., 1919. *Istoricheskie sudby evreyskogo naroda na teritorii Russkogo tsarstva. Peterburg: Knigoizdatelstvo "Yevreyskaya Istoricheskaya Biblioteka"* [Historical destinies of the Jewish people on the territory of the Russian kingdom]. Peterburg: Knigoizdatelstvo "Yevreyskaya Istoricheskaya Biblioteka".
- Byulleteni Gubernskogo Iсполnitelnogo Komiteta obshchestvennykh organizatsiy* [Bulletins of the Provincial Executive Committee of public organizations], 1917. Katerinoslav, June 20.
- Central state archives of supreme bodies of power and government of Ukraine, f.1854/1/17. (in Ukrainain).
- Dotsenko, V., 2014. Rosiiske zakonodavstvo shchodo yevreiv druhoi polovyny XIX – pochatku XX stolittia [Legislation of the Russian Empire for the Jewish community in the XIX – XX centuries]. *Scientific journal of M.P. Dragomanov National Pedagogical University. Series 6. Historical Sciences*, 11, p.389-396.
- Dubnov, S.M., 2002. *Noveyshaya istoriya evreyskogo naroda ot frantsuzskoy revolyutsii do nashikh dney : v 3-kh t. T.3: Epokha antisemitskoy reaktsii i natsionalnogo dvizheniya (1881-1914) s epilogom (1914-1938)* [The latest history of the Jewish people from the French Revolution to the present day: in 3 vols. Vol. 3: The era of anti-Semitic reaction and national movement (1881-1914) with an epilogue (1914-1938)]. Moskva: Mosty kultury.
- Hrushevskiy, M.S., 1991. *Khto taki ukraintsi i choho vony khochut* [Who are the Ukrainians and what do they want]. Kyiv: Tovarystvo "Znannia" Ukrainy. (in Ukrainain).
- Hvozdyk, V.S., 2004. Formuvannia partiino-politychnykh syl na pivdni Ukrainy (berezen–serpen 1917 r.) [Process of formation of party and political forces in the South of Ukraine in March – August, 1917]. *Scholarly Works of the Faculty of History, Zaporizhzhya National University*, XVIII, p.102-116.
- Hvozdyk, V.S., 2005. Etnonatsionalna sytuatsiia na pivdni Ukrainy naperedodni ukraïnskoi revoliutsii [Ethno-national situation in the south of Ukraine on the eve of the Ukrainian revolution]. *Culturological Bulletin*, 14, p.78-84.
- Izvestiya Yevreyskogo rayonnogo komiteta sionistskoy organizatsii* [Izvestia of the Jewish District Committee of the Zionist Organization], 1917. Katerinoslav, July 15.
- Kalyan, S. 2011. Polityka yevreiskoi natsionalnoi hromady do proholoshennia nezalezhnosti v UNR [Policy of the Tsentral'na Rada on the Jewish national community]. *Scientific notes (I.F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine)*, 3, p.317-323. (in Ukrainain).
- Kopylenko, O.L., 1992. «Sto dniv» Tsentralnoi Rady ["One Hundred Days" of the Central Rada]. Kyiv: Ukraina.
- Lazarovych, M. and Lazarovych, N., 2019. Natsionalni menshyny Ukrainy naprykintsi XIX – na pochatku XX st.: osvittii kontekst [National minorities of Ukraine in the late nineteenth and early twentieth centuries: the educational context]. In: Vasyl Stus Donetsk National University, 2019. *Science, education, society: reality, challenges, perspectives*: Conference proceedings. Vinnytsia: Tvory, p.67-69.

- Makarenko, T.P., 2008. *Polityka Ukrainskoi Tsentralnoi Rady shchodo natsionalnykh menshyn (berezhen 1917 - kviten 1918 rr.)* [Ukrainian Central Rada Policy on National Minorities (March 1917 – April 1918)]. PhD. Dissertation. Berdyansk State Pedagogical University. (in Ukrainain).
- Maor, I., 1977. *Sionistskoe dvizhenie v Rossii* [Zionist movement in Russia]. Translated from Hebrew. Ierusalim: Biblioteka-Aliya. (in Russain).
- Mariupolskaya zhizn* [Mariupol life], 1917. Mariupol, March 30. (in Russain).
- Mariupolskoe slovo* [Mariupol word], 1917. Mariupol, December 6. (in Russain).
- Naiman, O., 1998b. Uroky derzhavotvorennia: UNR i «ievreiske pytannia» [Lessons of state formation: UPR and the "Jewish question"]. *Viche*, 5, p.120-128. (in Ukrainain).
- Naiman, O.Ia., 1998a. *Yevreiski partii ta obiednannia Ukrainy (1917–1925)* [Jewish parties and associations of Ukraine (1917–1925)]. Kyiv. (in Ukrainain).
- Orlianskyi, V.S., 2000. *Yevrei v Ukraini v 20–30-ti roky XX stolittia: sotsialnopolitychnyi aspekt* [Jews in Ukraine in the 1920s and 1930s: Socio-Political Aspect]. Zaporizhzhia: ZDHU. (in Ukrainain).
- Rafalskyi, O.O., 2000. *Natsionalni menshyny Ukrainy u XX stolitti. Istoriohrafichnyi narys* [National minorities of Ukraine in the twentieth century: Historiographical essay]. Kyiv: Polius. (in Ukrainain).
- Rodnoy kray* [Motherland], 1917. Kherson, February 8, February 18. (in Russain).
- Romantsov, V.M. 2016. Etnopolitychni ta etnokulturni protsesy v Mariupoli na pochatku demokratychnoi revoliutsii 1917 r. Istorychni uroky dlia suchasnosti [Ethnopolitical and ethnocultural processes in Mariupol at the beginning of the democratic revolution of 1917. Historical lessons for the present]. *Visnik Mariupol's'kogo derzhavnogo univertsitetu. Seriâ: Istoriâ, politologiâ*, 16, p.131-138. (in Ukrainain).
- Smolii, V.A., ed. 1996. *Ukrainska Tsentralna Rada. Dokumenty i materialy. u 2-kh t. T.1: 4 bereznia – 9 hrudnia 1917 r.* [Ukrainian Central Council: Documents and materials. In 2 volumes. Vol. 1: March 4 - December 9, 1917] Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainain).
- Smolii, V.A., ed. 1997. *Ukrainska Tsentralna Rada. Dokumenty i materialy. u 2-kh t. T.2: 10 hrudnia 1917 r. – 29 kvitnia 1918 r.* [Ukrainian Central Council: Documents and materials. In 2 vols. - Vol. 2: December 10, 1917 - April 29, 1918]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainain).
- Soldatenko, V.F., 1999. *Ukrainska revoliutsiia i etnonatsionalni vidnosyny: problemy doslidzhennia* [Ukrainian revolution and ethno-national relations: research problems]. *Scientific notes (I.F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine)*, 8, p.3-21. (in Ukrainain).
- Turchenko, F. and Turchenko, H., 2003. *Pivdenna Ukraina: modernizatsiia, svitova viina, revoliutsiia (kinets XIX st. – 1921 r.): istorychni narysy* [Southern Ukraine: modernization, world war, revolution (end of XIX century - 1921): Historical essays]. Kyiv: Heneza. (in Ukrainain).
- Turchenko, H.F., 2005. *Pivdenna Ukraina na zlami epokh (1914-1922)* [Southern Ukraine at the turn of the ages (1914-1922)]. Zaporizhzhia: Prosvita.
- Turchenko, H.F., 2009. Zaporizkyi krai za doby Tsentralnoi Rady [Zaporozhye region during the Central Rada]. *Scholarly Works of the Faculty of History, Zaporizhzhya National University*, XXV, p.7-21. (in Ukrainain).
- Ustymenko, V.M., 2009. *Yevreiski orhanizatsii i partii u suspilno-politychnomu zhytti Ukrainy za doby Tsentralnoi Rady* [Jewish organizations and parties in the socio-political life of

- Ukraine during the Central Rada]. *Problems of studying the history of the Ukrainian revolution of 1917 – 1921*, 4, p.147-182. (in Ukrainian).
- Vynnychenko, V., 2008. *Vidrodzhennia natsii (Istoriia ukrainskoi revoliutsii [marets 1917 r. – hruden 1919 r.]) [Revival of the nation : (History of the Ukrainian revolution [March 1917 - December 1919])]*. Kyiv: Knyha Rodu. (in Ukrainian).
- Стаття надійшла до редакції 20.08.2020 р.

A. Alforov

THE JEWISH ETHNIC COMMUNITY OF THE SOUTHERN UKRAINE IN THE SOCIO-POLITICAL PROCESSES OF THE UKRAINIAN REVOLUTION IN 1917

The article deals with the features of the social and political position of the Jewish national minority in the events of the Ukrainian Revolution on South of Ukraine. The author described the role of the Jewish political parties after the February Revolution of 1917 and their relationship to the Provisional Government and to the Central Rada. The article also shows activities of the Jewish parties and public association in the processes of the Ukrainian Revolution and considers the main directions of establishing favorable conditions for creating Ukrainian-Jewish relations.

From the ancient times the Ukrainian population considered by the polyethnic composition. Along with the Ukrainians, there were representatives of a number of other ethnic communities who differed in origin, language, culture, traditions, customs, religious affiliation, level of political development, degree of ethnic self-organization, etc. Their part in the population of Ukraine, as well as their absolute number, has never been stable. In 1917 began the process of destruction of the Russian Empire that also helped to crystallize the Ukrainian state. The formation of Southern Ukraine as part of the Ukrainian territory had its political, economic, socio-cultural and ethnic characteristics.

In the beginning of the XX century, and for the next decades the problem of national minorities, relations between them and indigenous peoples the question of their status were one of the most important and complex problems of arranging Ukrainian life, revealing of Ukrainian statehood, development of culture in Ukraine. The national diversity of the Ukrainian population is one of the substantial features of its history, and by its roots, this origins date back to ancient times.

Keywords: *ethnic communities, Jewish political parties, Southern Ukraine, liberation competitions, Central Rada, Ukrainian Revolution.*